

Ympäristöministeriö
kirjaamo@ym.fi

Lausuntopyyntö 1.7.2016 YM018:00/2014

Lausunto lajisuojelun toimintaohjelmasta

Lajisuojelun toimintaohjelmassa on pohdittu laajasti uhanalaisten lajien suojelun ongelmia ja haasteita sekä listattu niiden pohjalta kattava joukko toimenpide-ehdotuksia. Suurin osa toimenpide-ehdotuksista vaatii vielä jatkotyöstämistä kuten toimien ja vastuiden konkretisointia sekä toteutuakseen lisäresursseja. Uhanalaisten lajien elinmahdollisuuksien turvaaminen etenkin suojelualueiden ulkopuolella vaatii eri tahojen joustavaa yhteistyötä. Onnistuminen tässä edellyttää ELY-keskusten (ja jatkossa luonnonsuojeluasioita hoitavan valtion viraston) koordinoitavuudelle riittävää resurssointia. Valtion ja aluehallinnon uudelleen organisoitumisessa on otettava huomioon, että alueilla säilyy paikallistuntemus ja lajiosaamisen riittävä taso.

Keski-Suomen ELY-keskus kommentoi ohjelmaa joidenkin toimenpide-ehdotusten osalta:

(1) Välitetään uhanalaisten ja muiden suojeltavien lajien tietoa toimijoiden saataville kansallisen ja EU-lainsäädännön asettamien vaatimusten mukaisesti. Eri hallinnonalojen ja tahojen kokoamaa ja ylläpitämää havaintopaikkatietoa välitetään erityisesti Suomen Lajitietokeskuksen kautta pyrkien mahdollisimman joustavaan ja avoimeen tiedonvälitykseen. Lajitietokeskus tulee palvelemaan laajasti sekä valtion että kuntien viranomaisia, tutkijoita, maanomistajia, muita lajitietoa tarvitsevia tahoja ja kansalaisia.

Ajantasaisen lajitiedon saatavuus eri toimijoille on tärkeä lähtökohta lajisuojelun kehittämiselle. Tavoitteeseen ei päästä heti, minkä vuoksi tulee turvata tiedon välittyminen keskeisimmille toimijoille kuten maanomistajille, kunnille ja eliötyöryhmille. Uhanalaisten metsälajien tiedot tulisi pikaisesti saattaa metsänomistajien tietoon Metsäkeskuksen Metsään.fi-palvelun kautta.

4) Kukin toimija tallentaa luotettaviksi todennetut uhanalaisten ja muiden suojeltavien lajien mahdollisimman tarkat ja ajantasaiset havaintopaikkatiedot viipymättä primaari-tietokantoihinsa. Huolehditaan tietojen laaduntarkistuksesta. Tietojen tallennuksen ja käsittelyn sekä korjaamisen edellyttämään työhön varataan riittävät resurssit.

ja

(5) Kootaan raporteissa, julkaisuissa ja muissa tallentamattomissa lähteissä olevat luotettavat tiedot ja tallennetaan ne asiaankuuluvaan tietojärjestelmään. Kohdennetaan

lajistokartoitukset valtakunnallisen ja alueellisen priorisoinnin pohjalta lajistollisesti arvokkaimmille ja puutteellisesti tunnetuille alueille, ennen kaikkea suojelualueille.

ELY-keskuksilla on merkittävä rooli uhanalaisten lajien havaintotietojen tallentamisessa. ELY-keskusten voimavarat lajiasiantuntijuuden suhteen tulisi turvata; nyt tilanne on jatkuvasti mennyt huonompaan suuntaan. Erilaisten alueiden käyttöön liittyvien hankkeiden (mm. kaavoitus) ja suunnitelmien luontoselvitysten tietojen laadun varmistaminen ja tallentaminen on yleensä ELY-keskuksen vastuulla. Luontoselvitysraporteissa uhanalaisten lajien tiedot ovat usein varsin epätarkkoja ja puutteellisia (esim. koordinaatit puuttuvat), mikä hankaloittaa riittävän tarkan tiedon saamista Hertta/Eliölajit järjestelmään. Tulisi huolehtia siitä, että luontoselvittäjien työn laadun tasoa saataisiin nostettua (esim. sertifiointijärjestelmä) ja että luontoselvittäjät voisivat tallentaa uhanalaisten lajien tiedot suoraan paikkatietojärjestelmään (liittyy myös toimenpide-ehdotukseen 18).

Lajistokartoituksia tulee kohdentaa myös suojelualueiden ulkopuolelle. Tämä on erityisen tärkeää niissä elinympäristöissä, joiden määrä luonnonsuojelualueilla jää vähäiseksi, erityisesti perinnebiotoopeilla.

ELY-keskusten osalta lajitietojärjestelmän (Hertta/Eliölajit) pitäminen ajan tasalla tulee varmistaa riittävällä resurssoinnilla. Esitetty 1 htv/v kaikille ELY:ille yhteensä ei riitä tarkkojen ja ajantasaisten tietojen tallentamiseen ja ylläpitoon järjestelmässä.

6) Kehitetään uhanalaisten sekä luonto- ja lintudirektiivien lajien, esiintymispaikoilla tehtyjen hoitotoimien ja muun maankäytön vaikutusten seurantaa eri organisaatioiden yhteistyönä ottaen huomioon myös vapaaehtoistoiminnan mahdollisuudet. Seurataan ennestään tunnettujen esiintymispaikkojen ja populaatioiden tilaa tärkeimmät lajit ja kohteet priorisoiden. Säännöllisesti toistettavien uhanalaisuusarviointien edellyttämään tiedonkeruuseen ja toteuttamiseen varataan riittävät voimavarat sekä hallinnolle että eliöryhmille, jotta arviointien laatu ja kattavuus säilyy korkeana.

ELY-keskuksilla on merkittävä rooli luontodirektiivin lajien seuranta-tiedon tuottamisessa (suojelualueverkoston ulkopuoliset lajiesiintymät). Nykytilan puitteissa tai toimien kohdentamisella seurantatiedon tuottaminen jää vähäiseksi. Riittävät resurssit seurantatyöhön tulisi turvata.

(15) Tuetaan erityisesti eliöryhmäkohtaisten työryhmien, yhdistysten ja seurojen vapaaehtoistoimintaa. Otetaan maanomistajia ja asiantuntijaharrastajia mukaan lajien suojelutoimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Selkiytetään ja yhtenäistetään sopimuksia ja tutkimuslupien hakukäytäntöjä.

Toimenpide-ehdotusta tulisi saada toimiltaan konkreettisemmaksi. On myös otettava huomioon, että lajisuojeluun liittyvä vapaaehtoistyö vaihtelee luonteeltaan korkeatasoista lajiosaamista vaativasta asiantuntijatyöstä ruohonjuuritason talkootoimintaan. Lajisuojelua palvelevan vapaaehtoistyön koordinointiin tarvitaan ELY:ssä asiantuntijatyövoimaa. Rahoituskuviot pitäisi saada selviksi ja houkutteleviksi yhdistyksille ja yksityishenkilöillekin. Tukea kustannusten peittämiseen tarvit-

taisiin myös pienimuotoisiin hoitotoimiin, esimerkiksi ympäristökorvausjärjestelmä on kankea ja huono pienialaisille perinnebiotooppikohteille.

(23) Tärkeimpien lajisuojeluarvojen säilyminen varmistetaan kaavoituksessa tarvittaessa suojelu- ja ominaisuusmerkinnöin. Maankäyttö- ja rakennuslaki turvaa tarvittaessa maanomistajalle korvausmahdollisuuden. Kaavamerkintöjä tulisi kehittää ja niiden tulkin-toja yhdenmukaistaa ohjeistuksin. Kaavaan merkittävien viheralueiden selvitysaineis-tona käytetään uhanalaisten lajien esiintymispaikkatietoa. Kuntien kaavoittajille ja kaavoitusta tukeville ympäristönsuojeluviranomaisille tarjotaan säännöllisesti koulutusta maankäytön ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvästä lainsäädännöstä ja arviointimenetelmistä. Kaavojen luontoselvitykset tehdään kulloinkin kyseessä olevassa kaavassa ratkaistavien asioiden merkittävien vaikutusten pohjalta kohdennetusti ja oikea-aikaisesti. Edistetään kaavoituksen yhteydessä maanomistajien tietoa alueidensa kaavasuojelumerkinnöistä ja kaava-alueilla elävästä uhanalaislajistosta sekä korvaus- ja hoitomahdollisuuksista.

Luontoselvitysten laadun parantaminen on tärkeä tavoite ja luontoselvi-tysten tekijöiden ammatillisten kriteerien ja standardien luominen ja laaja-alainen käyttöönotto sekä kohdennetut koulutukset ovat tässä avainasemassa. Tämä on tärkeää tilanteessa, jossa ympäristöhallinnon resurssit kaavaohjaukseen vähenevät (säästöt) ja heikkenevät (mahdol-liset MRL säädösmuutokset). Lisäksi uhanalaistiedot olisi saatava pikai-sesti jo ennen lajitietokeskuksen valmistumista kuntien käyttöön.

(43) Tehostetaan perinne- ja maatalousympäristöjen hoidon lajistollista vaikuttavuutta parantamalla hoidon laatua ja kohdentamalla hoitotoimet uhanalaisten lajien kannalta tärkeimpiin kohteisiin. Lisätään hoidettavia kohteita ja niiden kytkeytyneisyyttä. Pyritään laajempien ja vaikuttavampien hoitokokonaisuuksien aikaansaamiseen sisällyttämällä kokonaisuuksiin lajistollisesti arvokkaita uusympäristöjä. 45). Erityisesti heinäkurpan harvoilla esiintymispaikoilla lajin huomioiminen edellyttää toimista sopimista yhdessä maanomistajien kanssa.

Perinnemaisemia koskevan inventointitiedon pitäminen ajan tasalla on jatkuva haaste. Valtakunnallisen, ympäristöministeriön johdolla organi-soidun perinnemaisemien päivitysinventointihankkeen resurssointi ja käynnistäminen tulisi tehdä viipymättä, jotta hoidon resursseja voidaan inventointitiedon pohjalta kohdentaa mahdollisimman tehokkaasti osoit-tamalla ne ensisijaisesti arvokkaimpiin kohteisiin. Maatalouden ympäris-tökorvausjärjestelmässä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvok-kaiden perinnebiotooppien ympäristösopimuskohteet saavat korotetun tuen. Vanhoissa 1990-luvulla inventoiduissa kohteissa arvo voi olla laskenut ja vastaavasti on uusia kokonaan inventoimattomia kohteita, jotka voisivat yltää noihin arvoluokkiin ja olla oikeutettuja korotettuun tukitasoon.

Paikkatiedon ajantasaistamisella ja zonation-analyysillä/ selvittämällä kohteiden kytkeytyneisyyttä saataisiin kustannustehokkuutta.

(44) Parannetaan tiedon jakamista viljelijöille maatalousympäristössä esiintyvistä uhan-alaisista lajeista ja niiden elinympäristöjen hoitoon soveltuvista maatalouden tukimuo-doista. Viljelymaalla esiintyvien erittäin ja äärimmäisen uhanalaisten lajien tärkeille esiin-tymispaikoille laaditaan hoitosuunnitelmat, joiden vapaaehtoiseen toteuttamiseen maanomistajia innostetaan neuvonnan ja kannusteiden avulla. Pyritään vaikuttamaan

maatalouden tuki- ja korvausjärjestelmän kehittämiseen seuraavalle ohjelmakaudelle siten, että tiettyjen äänimmäisen ja erittäin uhanalaisten lajien elinympäristöjen ylläpito niiden esiintymispaikoilla tehdään maanomistajalle houkuttelevaksi.

Nykyisellään ympäristökorvausjärjestelmä on turhan kankea ja onkin erityisen tärkeä kehittää sitä niin, että mm. pienialaisten uhanalaisten lajien esiintymiä sisältävien perinneympäristöjen hoitoon olisi mahdollisuus saada tukea. Niittämällä hoidettavien niittyjen niittojätettä tulisi voida hyödyntää myös esim. riistanhoitotarkoitukseen.

(45) Kehitetään yritysten ja yhdistysten urakointimahdollisuuksia seuraavaa ohjelmakautta varten osana maaseudun kehittämisohjelmaa siten, että pienialaisia uhanalaisten lajien peruskunnostus- ja hoitokohteita sekä uusympäristöjä voitaisiin hoitaa joustavasti ja tarpeen mukaan.

YM:n ja TEM:n yhteistyönä tulisi selvittää mahdollisuudet pitkäaikais-työttömiä työllistävän ympäristön hoito-ohjelman saamiseksi käytäntöön. Samoin tulisi selvittää mahdollisuudet muun tyyppisille yhteiskunnallista hyötyä tuottaville yhteistyömalleille (esimerkiksi MH/Rikosseuraamusvirasto-yhteistyö kansallispuistojen hoidossa).

(46) Edistetään uusympäristöjen hoitoa sekä uusien paahde-, keto- ja niittylajeille sopivien ympäristöjen syntymistä yhteistyössä maanomistajien sekä paikallisten, alueellisten ja valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Ympäristöä muuttavien hankkeiden, kuten tiehankkeiden yhteydessä pyritään säästämään ja luomaan kyseisten elinympäristöjen lajistolle sopivia kohteita. Myös ylläpito-, kunnostus- ja maisemointihankkeissa otetaan huomioon lajiston monimuotoisuuden lisäämisen mahdollisuudet. Priorisoidaan arvokkaita harjumetsien paahdeympäristökokonaisuuksia ennallistamismahdollisuuksineen METSO-rahoituksessa.

Tienvarsien hoitoa tulisi hanketyönä tai muuten kehittää niin, että saataisiin kannustava järjestelmä oikea-aikaiseen niittämiseen ja niittojätteen keräämiseen tienvarsilta sekä niittojätteen kannattavaan hyödyntämiseen esim. biokaasulaitoksissa.

Luonnonvarayksikön päällikkö

 Auvo Hamarus

Biologi

 Johanna Hallman